

Доц. др Шу Ли*

Директива о одговорности за вештачку интелигенцију, нова Директива о одговорности за производе и њихове импликације на осигурање

<https://doi.org/10.18485/aida.2023.24.ch15>

Примљен: 25. 9. 2022.

Прихваћен: 13. 10. 2022.

Оригинални научни рад

Апстракт

У септембру 2022. Европска комисија је коначно објавила дуго очекиване предлоге за ревидирану Директиву о одговорности за производе и Директиву о одговорности за вештачку интелигенцију. Циљ такве правне реформе је да се осигура да је оквир одговорности компатибилан са развојем нових технологија. Овај чланак истражује конкретна правила предложена у две директиве и што је још важније, говори о импликацијама ових предлога на сектор осигурања.

Кључне речи: Директива о одговорности за производе, Директива о одговорности за вештачку интелигенцију, ризици, осигурање

1. УВОД

Наш свет је сада сведок дигитализације у скоро сваком сектору и производња је сигурно домен који прихвата ову тенденцију. Дигитализација је значајно преобликовала производњу. Машинска производња више није једина фаза која одређује квалитет производа. Уместо тога, такође се јавља забринутост за безбедност, пошто се дигиталне датотеке и системи све више користе као безбедносне компоненте, чији недостатак може бити штетан за крајње кориснике. Неке од најновијих апликација укључују 3Д штампање, као и вештачку интелигенцију (даље у тексту: ВИ). На пример, аутомобили су све чешће опремљени аутоматизованим функцијама да помогну у вожњи под одређеним условима (Li, Faure, 2022). Поред тога, уређаји са ВИ су такође широко уграђени у многе друге машине, као што су медицински уређаји у сврху лечења и дијагнозе (Ludvigsen, Shishir, 2022).

Оно што дигитализацију чини још изазовнијом темом јесте то што се негативни утицај дигиталних технологија, посебно вештачке интелигенције, не завршава бригом за безбедност. Тачније, она може да дотакне још ширу диензију, која се протеже и на сферу основних права (Smuha, 2021). На пример, када послодавци

* Универзитет Еразмус, Правни факултет Еразмус, Ротердам, Холандија, имејл: shuli.eur@outlook.com.

користе систем вођен вештачком интелигенцијом у сврху запошљавања, одређене рањиве групе људи могу бити неправедно искључене (Hunkenschroer, Kriebitz, 2022). На сличан начин, с обзиром да се системи вештачке интелигенције користе за доношење одлуке о приступу неким услугама, као што су кредити, одређене групе људи могу бити дискриминисане и морају да савладају више услова да би добиле кредите. Развијање и примена вештачке интелигенције у наведене сврхе може на тај начин да у великој мери угрози људе.

Власти Европске уније (даље у тексту: ЕУ) су повећале мере за смањење ризика које представљају дигиталне технологије, посебно оне које покрећу велики подаци и вештачка интелигенција. Једна ствар која мења игру је тзв. Закон о вештачкој интелигенцији (European Commission, 2021a), који је Комисија предложила у априлу 2021. Предвиђа се да ће ступањем на снагу Закона о вештачкој интелигенцији сви системи вештачке интелигенције морати да испуњавају одређене захтеве, који ће бити у складу са њиховим нивоом ризичности. Конкретно, сматра се да одређени системи вештачке интелигенције представљају неприхватљиве ризике. Такви ризици су повезани са апликацијама за сврхе, као што су манипулација рањивостима, друштвено бодовање и биометријска идентификација у реалном времену од стране државних органа (European Commission, 2021a, чл. 5). Поред система вештачке интелигенције са прихватљивим нивоом ризика, широк спектар апликација биће категорисан као „високо ризични” системи вештачке интелигенције. Ови системи вештачке интелигенције су мач са две оштрице, што значи да њихово усвајање може имати свеукупну корист за друштво, али су такође релевантни за безбедност и могу да крше основна права ако се злоупотребе (European Commission, 2021a, чл. 6). Да би се постигла равнотежа, системи вештачке интелигенције који су категорисани као високоризични углавном нису забрањени на тржишту, али ће се у међувремену спровести свеобухватна процена усаглашености пре него што буду пуштени у промет. Осим система вештачке интелигенције са неприхватљивим ризицима и високим ризицима, постоје и многе друге врсте система ВИ, чија употреба вероватно неће изазвати проблеме од значаја за безбедност нити забринутост у вези са основним људским правима, али може довести у заблуду људе када су у интеракцији са машинама. За такве типове система ВИ потребно је увести обавезу транспарентности (European Commission, 2021a, чл. 52). Коначно, ако систем вештачке интелигенције не спада ни у један од горе наведених типова, биће слободно пласиран и распоређен на тржишту без *ex ante* регулативе или процене.

Укратко, Закон о вештачкој интелигенцији је предложио свеобухватан скуп *ex ante* правила како би се смањили ризици од вештачке интелигенције. Приступ заснован на ризику указује на одлучност власти ЕУ да се носе са ризицима који представљају системи вештачке интелигенције, с једне стране, и њихову забринутост да иновације претерано не ограничавају развој, с друге стране. Као резултат тога, чак и ако се утврди да системи ВИ представљају висок ризик, упркос свеобухватној процени усаглашености, у принципу им је и даље дозвољено да се развијају и примењују у стварности. Другим речима, из перспективе трошкова и

користи, правила предложена за такозване високоризичне системе ВИ су заправо компромис између циљева регулисања ризика и побољшања благостања технологије. Стога, све док је (високо-ризичним) системима вештачке интелигенције дозвољено да буду стављени на тржиште, они ће вероватно проузроковати штету из *ex post* перспективе (Li, 2023). Штета, као што је раније наведено, може бити или од значаја за безбедност или имати импликације на основна људска права.

Из перспективе надокнаде штете, крајњи корисници који су изложени негативним исходима система ВИ могу се запитати да ли могу пронаћи начин да се њихова штета у довољној мери надокнади. Ова брига о приватном намирењу даље покреће два питања која би требало да буду решена у приватном праву. Прво, из перспективе одвраћања, кад год дође до штете, које правило одговорности ће се применити на коју страну. Друго, из перспективе правног лека, кад год нека страна тврди да је претрпела штету, који јој је механизам доступан да надокнади своје губитке. Осигурање се сматра једним од најважнијих механизма за обештећење оштећених лица. Након нове Директиве о одговорности за производе (у даљем тексту: ДОП) и Директиве о одговорности за вештачку интелигенцију (у даљем тексту: ДОВИ), стога је у интересу делатности осигурања да сагледа начоин на који би реформа правила о одговорности утицала на њихову праксу.

Циљ овог рада је да попуни празнину и учини видљивим такве утицаје. Структура овог рада ће бити следећа. Одмах након увода, у одељку 2, биће дат кратак преглед законодавне историје нових ДОП и ДОВИ. Затим, у одељку 3 и одељку 4, објасниће се најважније институционалне промене до којих може доћи услед нових ДОП о ДОВИ. Конкретно, у сваком одељку, говорићу о томе у којој мери ће се променити правила о одговорности и шта то значи за будуће аранжмане осигурања. Рад се завршава са одељко 5.

2. ПРИЛАГОЂАВАЊЕ ПРАВИЛА О ОДГОВОРНОСТИ ВИ И ДИГИТАЛИЗАЦИЈИ: НЕДАВНЕ ЗАКОНОДАВНЕ АКТИВНОСТИ

Власти ЕУ започеле су евалуацију (European Commission, 2018) Директиве о одговорности за производе из 1985. (Council Directive of 25 July 1985, даље у тексту: 1985 ДОП) још 2018. године. У међувремену су итврдили да државе чланице имају сасвим различите приступе када тумаче одређена кључна питања, као што је питање да ли се софтвер сматра производом. У том случају, постојала је све већа забринутост да би другачије објашњење таквих питања довело до правне фрагментације, што би могло додатно нарушити циљ хармонизације правила о одговорности за производе који су већ били постављени ДОП из 1985. године.

Од тада су власти ЕУ као и експертске групе почеле да предузимају озбиљне кораке да истраже питање како да прилагоде правила одговорности у дигиталном добу. На пример, 2020. године, Комисија је доставила Белу књигу о вештачкој интелигенцији (Бела књига) (European Commission, 2020a) коју је праatio Извештај о импликацијама вештачке интелигенције на безбедност и одговорност (Извештај) (European Commission, 2020b). У Белој књизи је истакнуто да ће

потрошачи „очекивати исти ниво безбедности и поштовања својих права, без обзира да ли производ или систем користе вештачку интелигенцију” (European Commission, 2020b, 10). Експертска група за одговорност и нове технологије у свом извештају (European Union, 2019, даље у тексту: Извештај ЕГ-НТФ) је донекле направила први корак у светлу предлагања суштинског прилагођавања тренутног система одговорности ВИ и друге дигиталне технологије. Извештај ЕГ-НТФ јасно је ставио до знања да дефиниција „производа” не би требало да буде ограничена на оне материјалне природе, већ да треба укључити и оне у дигиталном облику (European Union, 2019, 42). Експертска група предлаже да произвођачи сnose објективну одговорност за све недостатке у њиховим системима вештачке интелигенције. Поред тога, извештај ЕГ-НТФ такође указује да реформа правила о одговорности неће бити ограничена на режим одговорности за производе. Конкретно, предложено је да оператери, тј. они који постављају и користе системе ВИ, треба да сnose објективну одговорност ако систем има потенцијал да изазове значајну штету (European Union, 2019, 39–44). Да ли ће такав предлог бити прилагођен домаћим правом или ће бити даље усаглашен на нивоу ЕУ, било је питање које креатори политике треба да узму у обзир.

Касније, у октобру 2020. године, Европски парламент је донео Резолуцију о грађанској одговорности за оператере система вештачке интелигенције (European Parliament resolution of 20 October 2020, даље у тексту: Резолуција ЕП). Много значајних сугестија изнетих у Извештају ЕГ-НТФ даље је развијено у Резолуцији ЕП. Ово је био амбициозан предлог, јер је имао за циљ замену фрагментираног оквира одговорности у националним прописима усклађеним системом одговорности за све оператере ВИ (European Parliament resolution of 20 October 2020, преамбула, бр. 12). Као критеријум за утврђивање одговорности оператора предложена је разлика између система вештачке интелигенције високог ризика и других система вештачке интелигенције: оператери високоризичних система ВИ би морали да сnose објективну одговорност, док би се на оператере других система вештачке интелигенције примењивао систем правила заснован на субјективној кривици (European Parliament resolution of 20 October 2020, чл. 4). Резолуција ЕП, међутим, није дала листу која би изричито садржала врсте система ВИ који би били сврстани у високоризичне.

Горе наведене иницијативе значајно су подстакле законодавну дебату и процедуре унутар ЕУ. Комисија је од 2021. године започела формалну законодавну иницијативу за прилагођавање правила о одговорности (European Commission, 2021b), након чега су уследиле јавне расправе током октобра 2021. и јануара 2022. Наведене процедуре Комисија је коначно закључила у два предлога. Једна је нова Директива о одговорности за производе (нова ДОП – European Commission, 2022a), чији је циљ прилагођавање правила о одговорности за незгоде проузроковане неисправним производима због дигитализације и вештачке интелигенције. Друга је такозвана Директива о одговорности за вештачку интелигенцију (European Commission, 2022b, даље у тексту: ДОВИ), која садржи нека усклађена правила која ће се примењивати на све незгоде које изазивају системи ВИ.

3. НОВА ДОП И ЊЕНЕ ПОСЛЕДИЦЕ НА ДЕЛАТНОСТ ОСИГУРАЊА

Нова ДОП доноси велике промене у вези са одређеним кључним дефиницијама, као што су „производ”, „произвођач”, „дефект” и „оштећење”. Ове промене ће имати велике последице на уговоре о осигурању.

3. 1. Кључне измене у новој ДОП

Прво, обим производа је знатно проширен. Према важећој ДОП из 1985. године појам „производ” ће се односити на „све покретне ствари” (Council Directive of 25 July 1985, чл. 2). Узимајући у обзир да је ДОП донет 1985. године, она није могла да процени да ће дигитализација бити под јаким утицајем на производњу и самим тим није експлицитно разјаснила да ли се дигитално добро само по себи или интегрисано у покретно добро може дефинисати као производ. Како је дигитализација и даље ометала производњу, постоји огромна потреба да се такво питање објасни на нивоу ЕУ како би се избегла било каква правна фрагментација. Нови ДОП је искористио прилику да разјасни ово питање предлажући да „производ обухвата електричну енергију, дигиталне производне датотеке и софтвер” (European Commission, 2022a, чл. 4, ст. 1). Нови предлог ДОП додатно је објаснио „датотеке дигиталне производње” укључивањем „дигиталне верзије или дигиталног шаблона” (European Commission, 2022a, чл. 4, ст. 2). У том смислу, 3Д штампа ће се сматрати „производом”. Ово се не односи само на његов коначни физички производ, већ и на његову датотеку за компјутерски потпомогнуто пројектовање (CAD). Оно што остаје нејасно из нове дефиниције производа, међутим, јесте обим „софтвера”. Према Меморандуму са објашњењима нове ДОП, пожељна могућност за решавање питања обима производа није да се сви типови софтвера дефинишу као производ. Уместо тога, софтвер који је дефинисан као производ треба да важи само за онај који може довести до безбедносних проблема. Другим речима, широк спектар софтвера који може изазвати штетне последице по основна људска права неће се сматрати производом дефинисаним новом ДОП. На пример, системи вештачке интелигенције који могу довести до кршења заштите података или дискриминације неће бити категорисани као производи. Међутим, дихотомија између софтвера релевантног за безбедност и софтвера са последицама на основна људска права није јасно изражена у дефиницији „производа” коју даје нова ДОП.

Друго, нова ДОП је донекле изменила обим штете. Према важећој ДОП из 1985. штета се односи само на „смрт или повреде лица” и „губитак имовине са нижим прагом од 500 евра” (Council Directive of 25 July 1985, чл. 9). Насупрот томе, нова ДОП у извесној мери проширује обим штете. Прво, „медицински призната штета по психичко здравље” се подразумева као штета (European Commission, 2022a, чл. 4, ст. 6, тач. /а). Поред тога, „губитак или оштећење података” се сматра штетом (European Commission, 2022a, чл. 4, ст. 6, тач. /ц). Поред тога, више не постоји праг за потраживање материјалне штете.

Треће, нова ДОП је прецизирала поделу одговорности између страна дуж ланца снабдевања. Према важећој ДОП, „произвођач” је одговоран за штету проузроковану неисправним производом (Council Directive of 25 July 1985, чл. 3, ст. 1). Појам „произвођача” обухвата произвођача готовог производа, сировина и компоненти као и увознике. На ниже-рангиране учеснике у ланцу снабдевања, као што су добављачи, у принципу ће се примењивати правила о субјективној одговорности, осим ако се не може утврдити ниједан произвођач. Нова ДОП не одступа значајно од ове логике, али преобликује поделу обавеза у складу са дигиталном трансформацијом. Слично постојећим правилима, произвођач неисправног производа или компоненте сноси објективну одговорност ако је штета проузрокована кваром његовог производа или компоненте (European Commission, 2022a, чл. 7, тач. /a). Оно што треба напоменути јесте да ће, због проширења појма „произвођача”, ови тзв. произвођачи укључити и програмере дигиталних производних датотека као и софтвера. Један изазов прописивања одговорности програмера могао би се десити у контексту софтвера отвореног приступа, где софтвер или самостални систем ВИ може да развије велики број људи широм света. У том случају, који може бити свеprisутан у ери дигитализације, све ове стране би у принципу носиле солидарну одговорност. Међутим, као што ће бити укратко разматрано у следећем пододељку, ово може довести до неких тешких последица по уговоре о осигурању. У складу са важећом ДОП, увозник и овлашћени представник наведених произвођача ће сносити објективну одговорност и у новој ДОП, с обзиром да се произвођачи налазе ван ЕУ.

Четврто, нова ДОП ће донети неке нове карактеристике у вези са откривањем недостатака. У поређењу са важећом ДОП, нова ДОП даље појашњава када се производ сматра неисправним, а то ће бити случај када је штета проузрокована недостатком ажурирања која су још увек под контролом добављача (European Commission, 2022a, чл. 10, ст. 2). Другим речима, на неисправност производа се може позивати током животног циклуса производа, све док је добављач и даље одговоран за неопходна ажурирања или надоградње производа.

На крају, али не и најмање важно, оно што нова ДОП чини још посебнијим лежи у томе што пружалац услуга тржишта интернета, који омогућава „потрошачима да закључују уговоре на даљину са трговцима, а који није произвођач, увозник или дистрибутер”, може сносити објективну одговорност за производ, ако представља производ на начин који наводи „просечног и разумно добро информисаног” потрошача да верује да је производ обезбеђен преко онлајн платформе. У овом сценарију, правила предвиђена чл. 6, ст. 3 Закона о дигиталним услугама (даље у тексту: ЗДУ) више неће бити основа за ослобађање од одговорности онлајн платформи. Поред пружаоца услуге онлајн тржишта, свака страна која мења производ на начин који се може сматрати значајним и који је ван контроле оригиналног произвођача сматраће се произвођачем и на њега ће се примењивати објективна одговорност. У том смислу, лица која пружају услуге поправки, као и они који се баве циркуларном економијом, могу сносити објективну одговорност, под условом да је њихова поправка на одређеном производу значајна.

3. 2. Последице и изазови за делатност осигурања

Иако се нови предлог за изменама и допунама ДОП сматра неопходним ко-раком за прилагођавање правила о одговорности дигиталног света и циркуларне економије, он може пружити неке тешке лекције за делатност осигурања. Неке правне несигурности остају и након нове ДОП. Ове неизвесности могу представљати потешкоће када осигуравачи процењују обим ризика и дизајнирају производе осигурања од одговорности. Неколико питања заслужују даљу дискусију.

За почетак, обим производа је још увек нејасан и недоследан. Иако је намера нове ДОП да прошири обим производа на софтвер који је важан за безбедност, то није јасно наведено у законском тексту. С тим у вези, нејасно је читањем одредби нове ДОП да ли је обухваћен само софтвер који је важан за безбедност или ће бити укључен и други софтвер са последицама на основна људска права. Из хоризонталне перспективе, креаторима политике није лако да повуку јасну линију и да наведу који ће производи стварати искључиво ризике од значаја за безбедност, а који искључиво ризике за основна људска права. Чак и у оквиру софтвера важног за безбедност, као што су многи научници такође дискутовали, нова ДОП (European Law Institute, 2023) не даје јасно одговор да ли су обухваћене одређене врсте софтвера (као што је *SaaS*). У том смислу, то подиже несигурност када је у питању одређивање обима објективне одговорности за производ. За добављаче софтвера, они такође могу бити несвесни да ли ће сносити објективну одговорност или одговорност на основу кривице, што даље утиче на њихову одлуку да ли ће купити осигурање од одговорности.

Осим тога, нове промене у погледу „штете” могу имати тешке последице по делатност осигурања. На пример, укључивање „медицински признате штете по психичко здравље” није концептуално објашњено. ДОП не наводи да ли постоји заједнички основ за објашњење овог медицинског налаза. Ако о тим критеријумима буду одлучивале државе чланице, можемо предвидети да ће доћи до разлика међу државама чланицама, што може довести до различитог регулисања психолошке штете проузроковане ВИ широм ЕУ. Поред тога, укључивање медицински признате штете по психичко здравље може довести до проблема осигурања на националном нивоу. Из перспективе осигурања, оно о чему се осигуравачи заправо брину није да ли је ризик медицински признат или не. Уместо тога, питање је да ли је такав ризик математички израчунат. Такође, чињеница да психолошка штета може бити дугорочна и имплицитна указује на то да би осигуравачима било тешко да одлуче о обиму ризика. Препознавање такве штете без јасног тумачења њеног критеријума довело би до тога да осигуравачи сnose више неизвесности.

Још једно питање које прати све већи обим штете је губитак или нарушење података који се не користе искључиво у професионалне сврхе. У том смислу, с обзиром на чињеницу да ДОП служи као закон за заштиту права и интереса потрошача, ДОП би могао надокнадити само губитак и оштећење података који су уско повезани са приватним сврхама и личним интересима. Иако је почетак враћања таквих података добро процењен, с обзиром да су подаци заиста били

вредна имовина за појединце, они представљају додатне изазове за осигураваче. Као и оно о чему је било речи у претходном пасусу о психичкој штети, губитак или нарушење података је такође врста нематеријалне штете која се не може обухватити објективном ценом. Другим речима, различити људи могу сасвим различито проценити губитак података. Тежина личног осећања као и функционална корисност коју лице придаје сличним подацима може бити у великој мери различита и субјективна. Због тога, приликом закључивања уговора о осигурању, осигуравачима би било изузетно тешко да процене размере таквог губитка. Можемо проценити да би се таква дебата могла завршити ограничавањем покрића осигурања на губитке у вези са подацима. Ово решење, међутим, можда неће у потпуности надокнадити „нематеријални” губитак потрошача, који би могли користити друге механизме за пребацивање ризика.

Поред тога, запамтите да се софтвер и системи ВИ могу испоручити на бази отвореног кода, што значи да не постоји централизован производач, који може бити повезан са стабилним регистрованим бизнисом или представником у ЕУ, што би било изузетно тешко за оштећена лица приликом остваривања одштетног захтева. Ако имају среће и могу да утврде једно или више лица која су радила на софтверу или самосталним системима вештачке интелигенције, могу тужбом захтевати надокнаду штете од свих лица. Из перспективе осигурања, ова тужена лица могу даље да одлуче да туже друге стране како би били сигурни да је њихова надокнада само пропорционална њиховом доприносу том софтверу или систему вештачке интелигенције. Међутим, било би упитно да ли имају прилику да идентификују друге штетнике. Дакле, постојање солидарне одговорности заједно са такозваним проблемом доказивања пресуде може додатно натерати осигуравача да преузме веће обавезе, коју би требало да деле и многи други.

Такође, чињеница да лица која се баве услугама као што је поправка такође представља изазове за осигураваче. Они треба да пажљиво осмисле услове за сва лица у циркуларној економији, чија је сврха да се увере да могу да разумеју које специфичне врсте послова ова лица могу да обављају и које националним прописима могу бити дефинисане као суштинска измена. Пошто значајна измена може додатно довести до објективне одговорности, осигуравачи желе да знају прецизно обим ризика који би они носили.

Измењена дефиниција дефекта би такође створила неке изазове за делатност осигурања. Како недостатак није ограничен само на онај који је већ постојао пре стављања у промет, већ његова идентификација траје и након стављања у промет, о ризику производа би се одлучивало на постепени начин. У том смислу, осигуравачи треба да развију вештине помоћу којих би могли да такве трошкове урачунају у калкулације приликом закључивања уговора о осигурању.

На крају, али не и најмање важно, постоји забринутост у вези са обавезним осигурањем од одговорности, које није унесено у коначну верзију нове ДОП, али је изазвало широку дискусију током процеса креирања политике. Извештај ЕГ-НТФ предложио је да је обавезно осигурање од одговорности неопходно, посебно када су у питању они системи вештачке интелигенције који могу представљати велике ризике за друштво (European Union, 2019, 61–62). Овај предлог није усвојен

у новој ДОП, што значи да одлука о куповини осигурања од одговорности неће бити обухваћена вануговорном одговорношћу. Уместо тога, и даље ће бити избор препуштен произвођачима, као и другим релевантним странама. Из перспективе осигурања, ово решење би могло бити компатибилније са тренутном ситуацијом и олакшати положај осигуравача. Да то објаснимо, иако ће друштво изгубити прилику да се ухвати у коштац са потенцијалним проблемом доказивања судском пресудом у контексту обавезног осигурања од одговорности, проблеми са лошом селекцијом и моралним хазардом у овом тренутку неће бити додатно погоршани.

4. ДОВИ И ЊЕНЕ ИМПЛИКАЦИЈЕ НА ДЕЛАТНОСТ ОСИГУРАЊА

За разлику од нове ДОП, чија је реформа заснована на постојећим правилима, ДОВИ уводи нови усклађени режим са посебном пажњом на штету коју наносе системи вештачке интелигенције.

Треба напоменути да је, у поређењу са Резолуцијом ЕП и Извештајем ЕГ-НТФ, ДОВИ веома конзервативна. Конкретно, циљ садашње верзије ДОВИ није усаглашавање правила о одговорности као што је сугерисано Резолуцијом ЕП. Она не садржи принудна правила која обавезују државе чланице да примењују систем објективне одговорности у одређеним околностима, док у другим примењују правила заснована на кривици. Уместо тога, ДОВИ само има за циљ да уклони оптерећујуће препреке које могу спречити оштећена лица радом система ВИ да неометано остварују своје одштетне захтеве.

Како предвиђа предлог ДОВИ, мере за смањење доказа о терету које су жртве преузеле су двоструке. Прво, ДОВИ је успоставио правила и услове за пријављивање потребних информација (потенцијалним) подносиоцима захтева (Европска комисија, 2022б, члан 3). На тај начин од ових страна се очекује да поседују више информација како би одлучиле да ли да поднесу тужбу суду или да се придруже оптужном акту против починилаца кривичних дела. Друго, ДОВИ предвиђа правила за обориве претпоставке узрочне везе (European Commission, 2022b, чл. 4). Због нетранспарентности доношења одлука од стране ВИ, оштећеним лицима може представљати потешкоћу да докажу узрочну везу у одређеним случајевима између штете и кривице. Ако се доказ узрочне везе подвргне оборивој претпоставци, оштећена лица могу наићи на мање препрека, а да не трпе терет продирања у „црну кутију.”

Стога, према садашњој верзији ДОВИ, с обзиром на њену посвећеност процедуралним питањима, очекујемо да ће она у кратком року имати мали утицај на суштину правила о националној одговорности, услед чега сектор осигурања може осетити мали притисак да прилагоде своју политику пословања у тренутној фази. Међутим, дугорочно гледано, с обзиром на чињеницу да државе чланице могу успоставити прилично различита правила за штету проузроковану вештачком интелигенцијом, могу се уочити разлике широм ЕУ. На пример, за исти производ који покреће исти систем ВИ, одговорност за његове кориснике може се сасвим различито објаснити од земље до земље. У том случају, друштва за осигурање

ће можда морати да измене своје политике у складу са овим фрагментираним правним окружењем.

У ствари, према опцијама политике које имплицира ДОВИ, преферира се постепени приступ како би се систем одговорности прилагодио изазовима које поставља ВИ. Конкретно, он се састоји од две фазе: прва фаза обухвата само мере за олакшавање терета доказивања за оштећена лица, што је предмет пажње актуелне верзије ДОВИ, други би био значајнији, јер би покушао да усклади објективну одговорност за коришћење ВИ са одређеним профилем ризика. Немамо информацију када ће ова друга фаза бити испуњена, јер то зависи не само од нашег разумевања профила ризика система ВИ, већ и од временског оквира када су различите државе чланице спремне да координирају и договоре се једна са другом у погледу постојећих разлика у свом националном праву. Ако ова друга фаза, међутим, буде нешто што је коначно на столу, заинтересоване стране у делатности осигурања ће предузети кораке да размисле о питањима у вези са осигурањем од одговорности.

5. ЗАВРШНЕ НАПОМЕНЕ

Да закључимо, овај рад се бави са два питања. Прво, илуструје како ће новопредложене директиве, тј. нове ДОП и ДОВИ, променити постојећи систем правила о одговорности. Друго, више пажње посвећује утицају ове две директиве, са посебним интересом да се сагледа како ће измењена правила изазвати забринутост и произвести изазове за заинтересоване стране у делатности осигурања. Укратко, очекује се да ће ДОВИ мало утицати на делатност осигурања у садашњој фази, јер је њен циљ у кратком року да успостави неопходна правила у циљу олакшавања терета доказивања терета који има оштећено лице. Оно што ће, међутим, имати значајније импликације за осигураваче је нова ДОП. Чињеница да ће се производи састојати од софтвера, та штета ће даље обухватати медицински признату психолошку штету и губитак података, а тај недостатак ће се проширити и на процес након продаје, што ће значајно проширити обим одговорности како је утврђено важећом ДОП. У овом раду се тврди да исход оваквих измена може довести до правних несигурности, што представља препреку за осигураваче при закључивању уговора о осигурању од одговорности са програмерима и корисницима дигиталних технологија и система ВИ.

Превео: проф. др Слободан Јовановић

ЛИТЕРАТУРА

- European Commission. (2022a). *Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on liability for defective products*, COM(2022) 495 final, Brussels, 28.9.2022.
- European Commission. (2022b). *Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on adapting non-contractual civil liability rules to artificial intelligence (AI Liability Directive)*, COM(2022) 496 final, Brussels, 28.9.2022.

- European Commission. (2021a). *Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act) and amending certain Union legislative acts*, COM(2021) 206 final, Brussels, 21.4.2021.
- European Commission. (2021b). *Product Liability Directive – Adapting liability rules to the digital age, circular economy and global value chains: Road map*, available at: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12979-Product-Liability-Directive-Adapting-liability-rules-to-the-digital-age-circular-economy-and-global-value-chains_en
- European Commission. (2020a). *White Paper on Artificial Intelligence: a European approach to excellence and trust*, COM(2020) 65 final, Brussels, 19.2.2020.
- European Commission. (2020b). *Commission Report on safety and liability implications of AI, the Internet of Things and Robotics*, COM(2020) 64 final, Brussels, 19.2.2020.
- European Commission. (2018). *Evaluation of Council Directive 85/374/EEC on the approximation of laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning liability for defective products: final report*, Publications Office, <https://data.europa.eu/doi/10.2873/477640>.
- European Law Institute. (2023). *ELI feedback on the european commission's proposal for a revised product liability directive*, available at: https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/ELI_Feedback_on_the_EC_Proposal_for_a_Revised_Product_Liability_Directive.pdf, 20.1.2023.
- European Parliament resolution of 20 October 2020 with recommendations to the Commission on a civil liability regime for artificial intelligence (2020/2014(INL)), *Official Journal of the European Union*, C 404, 6.10.2021.
- European Union. (2019). *Liability for artificial intelligence and other emerging digital technologies – Report from the Expert Group on Liability and New Technologies – New Technologies Formation*, doi: 10.2838/573689.
- Li, S. (2023). Risk Regulation and Tort Damage in the era of AI: status quo and gaps, *Robotics & AI Law Society*, January 29, 2023, available at: <https://blog.ai-laws.org/risk-regulation-and-tort-damage-in-the-era-of-ai-status-quo-and-gaps/?cn-reloaded=1>, 20.1.2023.
- Li, S., Faure, M. (2022). Motor Liability Insurance in a World with Autonomous Vehicles, Jovanovic, S., Marano, P. (Eds) in: *Insurance and legal-economic environment – Wider and narrower framework* (108–119). Belgrade: AIDA Serbia; Association of Serbian Insurers.
- Ludvigsen, K. R., Shishir, N. (2022). Dissecting liabilities in adversarial surgical robot failures: a national (Danish) and EU law perspective, *Computer Law & Security Review*, 44(2022): 105656, 1–20, <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2022.105656>.
- Smuha, N. A. (2021). Beyond the individual: governing AI's societal harm, *Internet Policy Review* 10(3), 1–31, <https://doi.org/10.14763/2021.3.1574>.
- Hunkenschroer, A. L., Kriebitz, A. (2022). Is AI recruiting (un)ethical? A human rights perspective on the use of AI for hiring. *AI and ethics*, 1–15. Advance online publication. <https://doi.org/10.1007/s43681-022-00166-4>.
- Council Directive of 25 July 1985 on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning liability for defective products, *Official Journal of the European Communities*, L 210, 7.8.1985.